

Kültürel Mirasın Turizm Amaçlı Kullanımı: Bergama İlçesi Örneği

Utilization of Cultural Heritage for Tourism Purposes: The Case of Bergama County

Seda SÜER

Özet

Kültürel miras varlıklarının turizm amaçlı kullanımı ile turizme kazandırılması ve turistler için çekim alanına dönüştürülmesi sonucunda kültürel miras turizmi ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın amacı, Bergama ilçesinde bulunan kültürel miras varlıklarını tanıtarak, bu varlıkların turizm amaçlı kullanımı sırasında turistler tarafından arzu edilen hizmetleri tespit etmektir. Bu amaçla, Bergama ilçesinde bulunan kültürel miras varlıklarını turizm amacıyla 2019 yılı Ağustos ayında ziyaret eden yerli ve yabancı 400 turiste yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Elde edilen demografik veriler, oran ve frekans yöntemiyle analiz edilmiştir. Ayrıca demografik verilere göre turistlerin kültürel mirasın turizm amaçlı kullanımında arzu ettikleri hizmetler çoklu yanıt çapraz tablo yöntemiyle incelenmiştir. Bulguların sonucuna göre yapılması en çok arzu edilen hizmet rehberlik hizmetidir. Bu hizmeti sırasıyla tarihi alanların bakımı, restorasyonu, ulaşım, çevre düzenlemeleri ve temizlik, rekreasyon ve bilgilendirme hizmetleri izlemiştir. Sonuç olarak bu çalışma; kültürel miras varlıklarının turizm amacıyla kullanılması konusunda gerçekleştirilmesi arzu edilen hizmetlerle kültürel mirasın başarılı bir şekilde yönetilmesine katkı sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kültürel Miras, Kültürel Miras Turizmi, Bergama

Abstract

Cultural heritage tourism emerged as a consequence of the utilization of cultural heritage assets for tourism purposes, transforming them into tourist attractions. The study aims to introduce the cultural heritage assets in Pergamon county and determine the services desired by the tourists during the utilization of these assets for tourism purposes. The face-to-face questionnaire technique was applied to 400 domestic and foreign tourists who visited the cultural heritage assets for tourism purposes in Pergamon county in August 2019. The demographic data were analyzed by the ratio and frequency method. The services desired by tourists were examined with the multi-response cross-tab method. The most desirable service, guidance service, was followed by maintenance, restoration, transportation, landscaping and cleaning, recreation, and information services of the historical sites, respectively. In conclusion, this study contributes to the successful management of cultural heritage with the desired services in the utilization of cultural heritage assets for tourism purposes.

Keywords: Cultural Heritage, Cultural Heritage Tourism, Pergamon

¹İzmir Katip Çelebi Üniversitesi,
Turizm Fakültesi, İzmir, Türkiye

ORCID:

S.S.: 0000-0002-0264-071X

Corresponding Author:

Seda SÜER

Email:

seda.suer@ikcu.edu.tr

Citation: Süer, S. (2021). Kültürel mirasın turizm amaçlı kullanımı: Bergama ilçesi örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11 (3): 479-502.

Submitted: 13.08.2021

Accepted: 08.09.2021

1. GİRİŞ

Dünya tarihi boyunca eski medeniyetlerden günümüze kadar varlığını korumuş çeşitli yapılar ve oluşumlar şimdiki toplumların kültürel miraslarını oluşturmaktadır. Kültürel miras; tarihi, toplumsal ve kültürel değerlerin günümüze yansıdığı ve toplumların geçmişleri ile kurdukları ilişkinin miras öğeleridir. Kültürel miras geçmişten günümüze miras kalan inançların, değerlerin, bilgilerin, örf ve geleneklerin aktarıldığı mülkiyet dışı varlıklar olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla kültürel miras gelecek nesillere aktarma amacıyla korunan ve saklanan geçmiş toplumlara ait çeşitli varlıkları kapsamaktadır. Tüm dünya toplumlarının ortak mirası olan kültürel miras varlıklarının korunması ve saklanması uluslararası anlaşmalar, tüzükler ve yönetmeliklerle belirli standartlara kavuşturulmuştur. Kültürel miras varlıklarının geçmişten günümüze uygun şartlarda korunması ve saklanması, bu varlıkların ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılması, tüm dünya toplumlarının bu mirastan yararlanarak ortak kültür bilincinin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Kültürel miras ve turizmin ilişkisi insanların kültürel miras varlıklarını görme, öğrenme ve deneyimle ihtiyacından dolayı yaptığı turistik faaliyetler sonucunda ortaya çıkmıştır. Kültürel miras turizmi kavramını oluşturan kültürel miras ile turizm arasında iki yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki yönlü ilişki, hem kültürel miras varlıklarının turizme etkisi hem de turizmin kültürel miras varlıkları üzerindeki etkileri şeklinde görülmektedir. Kültürel miras varlıklarını görmek, öğrenmek, deneyimlemek ve ziyaret etmek isteyen bireylerin seyahat etme isteği turizm faaliyetini gerçekleştirmelerine neden olur. Bu durum kültürel miras varlıklarının turizme etkisini oluşturur. Ziyaretçileri harekete geçiren kültürel miras varlıkları arasında “sit alanları (arkeolojik sit, tarihî sit, kentsel sit), mimari yapılar (anıtsal tek yapılar, tarihî konutlar, kaleler, dinî yapılar, modern mimari), tarihî yollar, savaş alanları, kutsal yerler, müzeler, parklar, mekâna bağlı kültürel çekicilikler olarak yer alırken festivaller, sergiler, galeriler, görsel sanatlar (film, tiyatro, konser), müzik ve dans (klasik, folk, modern) kültürel olaylar” bulunmaktadır (Doğaner, 2010). Bunun yanında turizmin kültürel miras varlıkları üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır.

Turizm, kültürel miras varlıklarını turizm amacıyla kullanarak bu varlıkları turizm ürünü haline getirmektedir. Turizmin önemli bir etkisi kültürel miras varlıklarını araştırarak ve tanıtarak ziyaretçilerin ilgisini çekmektir. Turizmin diğer bir önemli etkisi ise kültürel miras varlıklarının korunmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktır. Turizm ve kültürel miras varlıkları arasındaki etkileşimin önemli sonuçları da bulunmaktadır. Kültürel miras varlıklarının turizm amacıyla kullanılması turizm çeşitliliği yaratarak turizm faaliyetinin tüm yıl gerçekleştirilmesine olanak tanımaktadır. Bir turizm ürünü olarak kültürel miras varlıklarından gelir elde edilmesiyle ekonomik bir faaliyet gerçekleştirilir. Kültürel miras varlıkları ortak bir mirası temsil ettiğinden dolayı dünyanın her yerinden gelen turistler ülkeye önemli miktarda döviz girişi sağlamaktadır. Kültürel miras varlıklarının turizm amaçlı kullanımı sonucu elde edilen gelirlerin ülke ekonomisine olumlu etkisi sonucu toplumun refahı artar. Turizmden elde edilen gelir ile kültürel miras varlıklarının belgelenmesine, planlanmasına ve yönetimine yeniden yatırım yapılabilir. Bu yatırımlar kültürel varlıkların sürdürülebilirliği için önemlidir (McKercher ve Cros, 2002). Kültürel miras varlıklarının öğrenilmesi ve ziyaret edilmesi sonucunda toplumdaki bireylerin eğitim ve bilgi düzeylerinin artmasıyla sosyo-kültürel gelişme sağlanır (Türker ve Yaşar, 2019). Kültürel miras varlıklarının turizm amacıyla kullanılmasının araştırıldığı bu çalışmada Bergama ilçesinde bulunan kültürel miras varlıklarının tanıtılması, yerli ve yabancı turistler için gözde bir çekim alanına dönüşmesi için arzu edilen hizmetlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

2. KÜLTÜREL MİRAS VE TURİZM

Kültür ve miras kelimelerinden türetilen “kültürel miras” kavramının anlaşılması için öncelikle bu kelimelerin anlamlarının açıklanması gerekmektedir. Kültür kavramının içeriği çok zengin olduğundan literatürde çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Kültür; “doğanın yarattıklarına karşılık insanın yarattığı somut ve somut olmayan her şeydir” (Doğaner, 2010). Yine başka bir tanıma göre kültür; “bir ulusa, bir ülke veya ülke içinde farklı bölgelere ait, bilgi, üretim, sanat, gelenek, görenek, dil, inanç, alışkanlık, değer yargıları, giyim-kuşam gibi insanın yarattığı, öğrenilen ve yeni kuşaklara aktarılan, toplumsal, değişen, bütünleştirici özellikleri olan bir olgudur” (Doğaner, 2010). Geniş anlamıyla miras kelimesi kalıtım kelimesi ile ilişkilendirilir yani bir kuşaktan diğer kuşağa bir şeylerin aktarılmasıdır. Miras geçmişten gelen tarihi değerlerin taşıyıcısı rolünden dolayı, bir toplumun kültür geleneğinin bir parçası olarak görülür. Kültürel miras ise geçmişin izlerini günümüze taşıyan tarih boyunca çeşitli medeniyetler tarafından oluşturulmuş kültür varlıklarıdır. (Nuryanti, 1996).

Bir toplumun sahip olduğu kültürel miras o toplumun kimliğini ifade eden en önemli unsurdur. Kültürü olmayan uluslar başka milletlerin ve kültürünün etkisi altında kalarak, asıl kimliklerinden uzaklaşma riski taşırlar. Bu yüzden geçmişten günümüze kadar gelen kültürel mirasın önemi büyüktür. Kültürel miras, kültürel çeşitliliği anlamının ve insanlar arasında iletişim ve etkileşim sağlamanın bir yoludur. Barış ve karşılıklı anlayışı sağlayan politikalar geliştirmek ve insanların çeşitliliğini anlamak için bir araçtır. Bu anlamda, her toplumun farklı kültürel mirasının bulunması, bu mirasın yeni nesillere ve diğer toplumlara aktarılmasının önemi büyüktür (Aslan ve Ardemagni, 2006). Kültürel miras varlıkları geçmişte insan eliyle yaratılmış varlıklardır. Kültürel miras varlıkları “miras kentler, miras kasabalar, miras köyler, mimari miras, arkeolojik miras, endüstriyel miras, su altı kültürel mirası, miras savaş alanı, miras yollar” olarak örnek verilebilir (Doğaner, 2010). Kültürel miras turizmi, günümüzde geçmişi canlandırmak için fırsatlar sunan özel bir turizm şeklidir (Sigala ve Leslie, 2005). Kültürel miras, tanım ve kapsam olarak tarihten günümüze farklılaşarak gelmiştir. Kültürel miras ilk zamanlarda sadece anıtsal yapılarla sınırlı iken, zaman içinde kentsel ve kırsal alanları, sivil alanları ve sonrasında sanat dalları gibi soyut kavramları da kapsayarak değişmiştir (Korumaz, 2015). Kültürel miras kavramı somut ve somut olmayan kültürel miras olarak iki gruba ayrılırken, somut kültürel miras ise kendi içinde taşınır ve taşınmaz kültürel miras olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Somut kültürel miras, tarihi yerleri, binaları, anıtları ve insan eliyle yapılmış her türlü varlığı kapsayan, gelecek nesiller için korunması ve saklanması gereken eserlerdir. Bu eserler teknolojik, bilimsel, mimari ve arkeolojik eserlerdir (Can, 2009). Somut kültürel miras taşınır ve taşınmaz kültürel miras olmak üzere ikiye ayrılır. Bir kültürün sosyal, tarihsel, politik, ekonomik, teknolojik ve estetik özelliklerine ilişkin belge değeri olan her türlü taşınır varlığa verilen isimdir (Asatekin, 2004). Taşınır kültür varlığı; heykel, resim, folklorik öğeler, estetik ürünler gibi kültür öğelerinin yanı sıra bu öğelerde kullanılan her türlü malzemeyi içine alan bir ifadedir. “Taşınır kültür varlığı” olarak bilinen her öğe sahip olduğu özellikler ile kültür hakkında bilgi vermesi açısından önem taşımaktadır. Örneğin, bir heykel taşınabilir bir varlık olduğu gibi aynı zamanda bir kültür ürünüdür. Bu heykel, bir taş parçasından ibaret olmayıp toplum ile ilgili birçok bilgi taşımaktadır (Gündüz, 2016). Taşınmaz kültür varlıkları, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait kültür, bilim, güzel sanatlar ve din ile ilgili bulunan veya sosyal yaşama konu olan kültürel ve bilimsel yönden özgün değer taşıyan yer altı, yer üstü ve su altındaki tüm taşınmaz varlıklar olarak tanımlanmıştır (Koç, 2008). Daha çok yapı ve gruplarını içeren taşınmaz kültür varlıkları mimari, tarihsel nitelikleri ve sahip olduğu değerler açısından farklılık gösterir (Asatekin, 2004). Somut olmayan kültürel miras ise gözle görülemeyen ve elle tutulamayan fakat toplumun var olmasını sağlayan değerlerdir. Bu değerler; hikâyeler, tekerlemeler, şiirler, şarkılar, danslar, gelenekler, dil ve inanışlardır (Can,

2009). Yaşayan miras olarak da adlandırılır. Topluluklar tarafından nesilden nesile aktarılan bilgi ve becerileri, temsilleri, ifadeleri ve uygulamaları kapsamaktadır (www.unesco.org.tr). Somut olmayan kültürel miras toplum yaşamında dayanışmayı ve birlikteliği pekiştirici rol üstlenerek halkın kendi kültürüne yabancılaşmasını engeller. Onu yaşatanlar tarafından kuşaktan kuşağa aktarılırken yeniden yorumlanır ve yaratılır bu sebeple, insan yaratıcılığının ve kültürel çeşitliliğin dışavurumudur. Ayrıca farklı kültürlerin birbirlerine saygıyla ve eşitlikçi yaklaşımlarını da sağlar (Dedehayır, 2008). Somut olmayan kültürel miras destanlar, efsaneler gibi sözlü gelenek ve anlatımlar; düğün, doğum gibi şöenler ve ritüeller; kukla, karagöz gösteri sanatları; evren ve doğa ile ilgili uygulamalar; dokumacılık gibi el sanatları geleneği alanlarında ortaya çıkmaktadır.

Kültürel miras ve turizm kavramlarının bir araya gelmesinden oluşan kültürel miras turizmi, genel anlamda insanların bir bölgenin somut veya somut olmayan kültür varlıklarını, gelenek ve göreneklerini tanımak, kültürel deneyimlerini geliştirmek amacıyla gerçekleştirdikleri seyahatlerdir. Kültürel miras turizmi, kültürler arasındaki farklılıklardan ortaya çıkmıştır. Kültürel miras turizmi insanların farklı kültürlere olan merak, beğeni, hayranlık duygusunu tatmin etmek, farklı kültürleri görmek, öğrenmek, yaşayarak bilgisini artırmak amacıyla yaptığı seyahatlerdir (Doğaner, 2010). Kültürel miras turizmi, insanların kültür seviyesini artırmak yeni bilgi ve deneyim kazanmak, kültürel farklılıkları öğrenmek amacıyla kültürel mekânları görmek ve kültürel faaliyetlere katılmak için yer değiştirmesidir. Kültürel miras turizmi, insanların kültürel ihtiyaçlarını karşılamak için yaşadıkları yerlerden kültürel cazibesi olan yerlere gitmesi olarak da tanımlanabilir. Tarihi yapıların, eski sanat eserlerinin, eski medeniyetlere ait kalıntıların ve müzelerin görülmesi, araştırılması ve keşfedilmesi amacıyla yapılan seyahatler bireylerin bilgi ve görgülerini artırmaktadır (Toskay, 1989). McNulty ve Koff (2014) kültürel miras turizminin geçmişte veya gelecekte belirli bir grup insanın kültürel kimliğine ait önemli olan yerleri ziyaret etmeyi içerdiğini ifade etmişlerdir. Buna göre, kültürel miras turizmi, insanların tarihi veya kültürel açıdan önemli turistik yerleri ziyaret ederek, diğer kültürleri derinlemesine deneyimleyip kültürel etkinliklere katılmalarını sağlar (McNulty ve Koff, 2014).

3. ARAŞTIRMANIN AMACI ve YÖNTEMİ

Bu çalışmada kültürel miras varlıklarının turizm kapsamında kullanımı sonucu turizm ürünü olarak sunulması ve kültürel miras alanının bir çekim alanı haline gelebilmesi için turistler açısından arzulanan hizmetlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla kültürel miras alanını 2019 Ağustos ayında ziyaret eden yerli ve yabancı turistlere yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Toplam 400 yerli ve yabancı turiste uygulanan anket soruları SPSS 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Anketler hem yerli hem de yabancı turistlere uygulanmak üzere Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanmıştır. Hazırlanan bu anketlerde yerli ve yabancı turistlerin demografik bilgilerini elde etmeye yönelik sorular bulunmaktadır. Anket sorularında ayrıca kültürel miras varlıklar alanlarını ziyaret eden yerli ve yabancı turistlere turizm ürünü olarak sunulan alanda sağlanmasını arzuladıkları hizmetler sorulmuştur. Bu hizmetler; kültürel miras varlıklarının (tarihi alanların) bakımı, restorasyonu, rekreasyon, rehberlik, çevre düzenlemeleri ve temizlik, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri olarak belirlenmiştir. Kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanlarına yönelik hizmetler çoklu yanıt şeklinde hazırlandığından her turist birden fazla yanıt verebilmektedir. Bu yüzden bu çalışmada turistlerin ziyaret ettiği kültürel miras varlıkların bulunduğu alanlarda arzu edilen hizmetlerin ölçülmesinde çoklu yanıt analiz yönteminden faydalanılmıştır. Bunun yanında yerli ve yabancı turistlerin demografik verileri ile arzu edilen hizmetlere ait veriler çapraz tablolar yöntemi ile incelenmiştir. Böylece demografik verilerle turistlerin arzu ettikleri hizmetlerin dağılımı oranlanarak yorumlanmıştır.

4. ÇALIŞMA ALANI

Bu çalışmanın alanı, 2014 yılında 999.uncu UNESCO Dünya Mirası olarak kabul edilen ve İzmir'in ilk UNESCO Dünya Miras kenti olan Bergama antik kentidir. Bergama'nın antik dönemdeki adı Pergamon'dur. Anadolu dillerinde bulunan asıl kök -perg ve -berg ile -amo kökü Pergamon sözcüğünü oluşturmaktadır. Perg ya da Berg dağ anlamına gelmektedir. Bergan ise Yunanca kent demektir. Bergama'nın Akropol tepesi üzerinde bir dağ üzerine kurulmuş olması bu kökeni doğrulamaktadır (Emekli, 2001). Bergama tarihsel süreç içerisinde "İlkler Kenti" olarak nitelendirilmiştir. Dünyanın en dik tiyatrosu olan Akropol'e, dünyanın ilk psikiyatri hastanesi olan Asklepion'a, Hristiyanlığın ilk yedi kilisesinden bir olan St.Jean Kilisesi'ne, dönemin sayılı ılıca yapılarından Alliano'i'ye, ayrıca Osmanlı Dönemine ait konaklara, hanlara, hamamlara, camilere, çeşmelere, vb. pek çok kültürel ve tarihi değerlere sahiptir (Gülhan, 2016). Ancak Bergama'da kültürel miras turizmi ören yerleri ve müze ile sınırlı kalmaktadır. Bergama, kültürel eserlerden turizm amacıyla yeterince yararlanamamaktadır. Günlük veya yarım günlük turlarda yalnızca Akropol, Asklepion ve Müzenin gezilmesi; Kızılavlu ile Selçuklu ve Osmanlı eserlerinin turlara dahil edilmemesi, turistlerin Bergama'yı yeterince tanınmasına engel olmaktadır (Emekli, 2001).

5. ÇALIŞMA ALANINA AİT KÜLTÜREL MİRAS VARLIKLARI

5.1. Akropol

Bergama Antik kentine ait kalıntıların bulunduğu Akropol, kent merkezinin kuzeydoğusunda yüksek bir tepede kurulmuştur. Bergama'nın en çok ziyaret edilen yeri olan Akropol'ün mimari yapısı Hattuşaş'ın mimari yapısına benzemektedir. Yapılar 150 yıllık zaman içinde farklı dönemlerde yapılmasına rağmen kent düzeninin planlanması açısından eşsiz bir yerleşim merkezi olmuştur (Emekli, 2001). Akropol'de bulunan yapılar; Bergama Tiyatrosu, Bergama Kütüphanesi, Zeus Sunağı, Trajan Tapınağı, Athena Tapınağı, Demeter Tapınağı, Hera Tapınağı, Agora, Gymnasyum, Kral Sarayları, Heroon ve Arsenal'dır.

Bergama Tiyatrosu 10.000 kişilik olup, dünyanın en dik tiyatrosudur. Dionysos tapınağına giden yol sahne binasının olduğu alandan geçtiği için ahşaptan yapılan sahne binası oyun zamanı kurulup tekrar sökülüyordu. Bu özelliği ile sahne binası Hellenistik dönemin eşsiz mimari eserlerinden biri olmuştur. Athena Kutsal Alanı'nın bitişiğinde bulunan Bergama Kütüphanesi Pergamon Kraliyet Kütüphanesi olarak adlandırılmıştır. Bu kütüphanede antik kaynaklara göre 200 bin rulo kitap bulunmaktaydı. Kitap yazımı için kullanılan papirüsün, İskenderiye kütüphanesi ile Pergamon kütüphanesi arasındaki rekabetten dolayı Pergamon'a gönderilmesinin yasaklanması sonucunda, Pergamon Krallığı kitap yazımına devam edebilmek için hayvan derisinden parşömen kâğıdı icat etmiştir. Antik kaynaklara göre Pergamon Kraliyet Kütüphanesi Antonius tarafından Mısır Kraliçesi Kleopatra'ya hediye edilmiştir (www.bergama.bel.tr). Zeus Sunağı, Baş tanrı Zeus ve tanrıça Athena'ya adanmış ve II. Eumenes zamanında Galatlar'a karşı kazanılan savaşın anısına yapılmıştır. Alman Arkeolog Carl Humann'ın ortaya çıkardığı yüksek kabartmalar, II. Abdülhamit zamanında Dikili limanına oradan da Berlin'e götürülmüştür. Günümüzde Berlin'de Pergamon Müzesi'nde sergilenen yapının Akropol'de yalnız temelleri bulunmaktadır. (Eriş, 2003). Akropol'ün en önemli ve en büyük yapısı olan sunak tapınaktan çok kazanılan savaşların simgesi ve zafer anıtı olarak inşa edilmiştir (Emekli, 2001). Sunak, üzerindeki kabartmalarla Helenistik heykeltıraşlığın en başarılı örneklerinden olmuştur. Helenistik Dönem'in önemli eserlerinden olan büyük frizdeki kabartmalar Tanrılar ve Gigantlar arasındaki savaş anlatmaktadır (www.bergama.bel.tr).

Trajan Tapınağı, üç tarafı galerilerle çevrili olan tapınak Akropol'ün en yüksek yerindedir. Roma Dönemi'nde Hadrian ve Trajan için yaptırılmıştır. Tapınakta iki imparatora birden tapınılmıştır. Burada iki imparatorun da mermer heykellerinin başları bulunmuştur. Bu heykel

başları Berlin'deki Bergama Müzesi'nde sergilenmektedir. Athena Tapınağı, M. Ö. III. yüzyılda inşa edilen tapınak andezitten yapılmış olup günümüze tapınağın temellerinden bazı parçalar kalmıştır. Kentin en önemli tapınağı kadın tanrıça Athena'ya aittir. (Emekli, 2001). Demeter Tapınağı, M.Ö. III. yüzyılın ikinci yarısında Philetairos ve kardeşi Eumenes tarafından anneleri Boa'nın anısına dikdörtgen teras üzerinde inşa edilmiştir (Güngör, 2005). Yukarı gymnasyumdan gelenler bir kapıdan geçtikten sonra kurban çukuru bulunan meydana giderek ve beş basamaklı merdivenden çıkarak Demeter Tapınağı'nın girişine varıyorlardı. Tapınağın sütunları andezitten yapılmıştır (Emekli, 2001).

Hera Tapınağı, II. Attolos döneminde Tanrıça Hera için adanan tapınak Demeter tapınağının karşısında yer almaktadır. Dor düzeninde tamamen mermerden yapılan tapınak kentin antik mermer eserlerinin en eskisidir (Eriş, 2003). Agora, Akropol kentinde iki adet agora bulunmaktadır. Bunlar Yukarı Agora ve Aşağı Agora'dır. II. Eumenes zamanında inşa edilen Aşağı Agora, kentin ticaret merkeziydi. Çok yüksekte olan Yukarı Agora ise sadece devlet işlerine ayrılmıştı (Emekli, 2001). Antik Bergama kentinin alt teras, orta teras ve üst teras olmak üzere üç ayrı terasta gymnasyumunu vardır. 'Tören Gymnasyumunu' olarak ta adlandırılan yukarı gymnasyum yetişkinler için, orta gymnasyum gençler için, aşağı gymnasyum ise çocuklar içindir. Romalılar zamanında değişikliklere uğrayan gymnasyum yapıları en geç M.Ö. III. yüzyılda inşa edilmiştir. (Emekli, 2001).

Kral Sarayları, Kütüphanenin ve Athena tapınağını çeviren galerilerin doğusunda yer alan Peristyl tipinde iki büyük evdir. Ortalarında avluları bulunan evlerden küçük olanı Kral Attalos'a aittir ve sütunları ağaçtan yapılmıştır, büyük olanı ise Kral Eumenes'e aittir ve sütunları andezitten yapılmıştır (Emekli, 2001). Heroon, Helenistik Dönem'de Bergama kralları I. Attalos ve II. Eumenes'i tanrılaştırmak amacıyla andezitten yapılan kült yeridir. Burada I. Attalos'la II. Eumenes'e tapınıldığı için Heroon'a Attaleion ve Eumeneion adları da verilmiştir. Roma döneminde değişikliğe uğrayan yapı bir avlu ve bir ibadet odasından oluşmaktadır. Arsenal, Antik çağda görülen bu büyük yapılar cephane ve yiyecek deposudur. Aşağı Agorada sergilenen güller arsenallerde bulunmuştur. (Güngör, 2005).

5.2. Asklepion

Dünyanın ilk psikiyatri hastanesi olan Asklepion M.Ö. IV. yüzyılda sağlık tanrısı Asklepios adına kurulmuştur (www.bergama.gov.tr). Asklepion'un üç tarafı galerilerle çevrilidir ve doğu yanı çeşitli yapılardan oluşmaktadır. Asklepion tiyatro yapısı, tapınakları, kütüphanesi, yıkanma havuzları, kutsal çeşmesi, uyku odaları, yer altı tüneli ile döneminin en önemli tıp merkeziydi (www.kvmgm.ktb.gov.tr). Asklepion'a Roma döneminde 820 metre uzunluğunda sütunlu ve dar bir yol olan Kutsal Yol ile gidiliyordu (Emekli, 2001).

Asklepion'da tedavi yöntemi olarak psikoterapi ve fizyoterapinin çeşitli metotları kullanılmaktaydı. Su ve çamur banyoları, şifalı otlar, krem ve yağlar ile yapılan masajlar başta geliyordu. Diğer tedavi yöntemleri ise; kutsal su içirilmesi, açlık ve susuzluk kürleri, soğuk havada düzenlenen koşular, tiyatrodaki törenler, müzik eşliğinde uygulanan telkinlerdir. Ayrıca hastalar öncelikle yıkanma havuzlarında yıkıyor, uyku odalarında uykuya yatırılıyor, hastanın gördüğü rüya rahipler tarafından yorumlanıyor ve bu yorumlara göre tedavi düzenleniyordu (Emekli, 2001).

Asklepion kalıntılarında birçok eserde tıp ve eczacılığın ana simgesi olan yılan figürü göze çarpmaktadır. Bunun sebebi bir rivayete dayanmaktadır (Kuşkonmaz, 2016) Rivayete göre, Hekimler imparatoru Galen'in, iyileşmeyeceğini düşündüğü için Asklepion'a almadığı hasta intihar etmek için iki yılanın zehirlerini boşalttığı tasta içer ancak ölmez ve iyileşmeye başlar. Bunun üzerine Galen Asklepion'un simgesini çifte yılan olarak ilan eder (Hancı, 2005).

5.3. Kızılavlu

Antik Bergama'nın en büyük ve gösterişli yapısı olan Serapis Tapınağı, kırmızı tuğla kullanılarak inşa edildiği için Kızılavlu olarak adlandırılmıştır. Roma imparatoru Hadrian zamanında inşa edilen tapınak Mısır tanrıları Serapis ve İsis'e adanmıştır (Emekli, 2001). Tapınak, Bizans döneminde ana binada ilaveler ve değişiklikler yapılarak kiliseye çevrilmiştir. Aziz Johannes'e adanan bu kilisenin Hristiyanlığın yedi kilisesinden biri olduğu ileri sürülmektedir. Tapınağın kuzeyindeki yuvarlak yapı Osmanlı döneminde cami olarak kullanılmış, günümüzde ise Kurtuluş Camisi olarak hizmet vermektedir. Tapınağın yanında havra yapısı da yer almaktadır. Tapınağın zaman içinde kilise, cami ve havra olarak kullanılması üç ilahi dine ev sahipliği yaptığını göstermektedir. Bu nedenle tapınak inanç turizmi bakımından da büyük önem taşımaktadır (www.bergama.bel.tr).

5.4. Bergama Müzesi

1933 yılında İzmir valisi Kazım Dirik tarafından temelleri atılan Müze 1936 yılında ziyarete açılmıştır. Müzenin iç kısmında Bergama ve çevresindeki kazılarında elde edilen değişik dönemlere ait arkeolojik eserler sergilenirken, bahçe kısmında ise mezar taşları, yazıtlar, kabartmalar ve heykellerin bir kısmı sergilenmektedir. Etnografya salonunda ise Bergama ve yakınındaki yörelere ait halı, kilim, kumaş dokumalar vb. dokuma ürünlerinin yanında dokuma aletleri de sergilenmektedir (Emekli, 2001).

6. ÇALIŞMA ALANIYLA İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bergama ilçesi ile ilgili literatürde çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda Bergama ilçesinin turistik özellikleri (Emekli, 2003), turizm potansiyeli (Erköse, 2010), ilçenin turizm sorunları (Ataberk, 2011), SWOT analizi (Baykal vd., 2013), ilçede kültürel mirasın sürdürülebilirliği (Gülhan, 2018), destinasyon imajı (Ağıl, 2019), kültürel miras varlık değeri (Candan, 2019) ve kültürel mirasın korunması (Demirci, 2019) araştırılmıştır. Emekli (2003) çalışmasında, Bergama ile Selçuk ilçelerinin İzmir turizmindeki yeri ve önemini belirlemek için iki ilçeyi çeşitli turistik göstergeler ile karşılaştırmıştır. İki ilçe arasındaki farklılıkları neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde incelemiştir. Ayrıca kıyı olanaklarının ve turizm türleri arasında sağlanan uyumun etkisi ile iki ilçedeki turizmin gelişeceğini belirterek önerilerde bulunmuştur. Erköse (2010) çalışmasında, Bergama'nın çok fazla tarihi çekim merkezine sahip olmasına rağmen yerel paydaşların kentin turizm potansiyelinden kısmen yararlandıklarını vurgulamış, Bergama'da sürdürülebilir kültür turizmini sağlamak için, yeni kültür turizmi ürünlerinin ortaya çıkartılmasını ve Bergama-Midilli arasında yeni bir kültür yolunun oluşturulmasını önermiştir.

Ataberk (2011) çalışmasında, Ege Bölgesi'nin önemli turizm destinasyonlarından biri olan Bergama'nın, destinasyona bağlı ve dışarıdan kaynaklanan turizm sorunlarının olduğunu vurgulamıştır. Çalışmada bu sorunlar bir bütün olarak ele alınmış ve turizm coğrafyası yaklaşımıyla çözüm önerileri sunulmuştur. Baykal vd. (2013) çalışmalarında, Bergama ve Dikili ilçelerinin turizm potansiyeline sahip oldukları halde istenilen düzeye ulaşamadıklarını belirtmiş, bu iki ilçenin turizmde istenilen gelişmeyi gösterebilmeleri ve turizm pazarında rekabet gücünü artırabilmeleri için turizmde bütünleşme temelinde çeşitli ortaklıklara gitmelerinin çözüm yolu olacağını belirtmiştir. Bu amaçla çalışmada, Bergama ve Dikili ilçesinin SWOT analizi yapılmış, iki ilçe arasında turizmde bütünleşmeyi sağlayacak coğrafi özellikler (iki ilçenin komşuluğu, birbirinden farklı ve birbirini tamamlayacak doğal, kültürel, hizmet çekicilikleri) ortaya konmuş,

turizm ortaklığının sağlayacağı yararları bahsedilmiş ve bütünlük turizme ait uygulamalardan örnekler verilmiştir.

Gülhan (2018) çalışmasında, Bergama'nın kentsel kimliğinin, hızlı nüfus artışları, çarpık kentleşme, antik izlerin zamanla silinmesi, yanlış planlama gibi birçok nedenden dolayı zarar görme veya tamamen yok olma riski taşıdığını vurgulamıştır. Bergama'nın tarihi, kültürel, doğal zenginliklerinin korunarak sürdürülmesinin ülkemiz ve dünya kültürel mirasının sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşıdığını belirtmiştir. Çalışmada, kentin kentsel kimliğinin varlığını ve sürdürülebilirliğini sorgulaması açısından Bergama'yı en az bir kere ziyaret etmiş teknik eğitime sahip (tekniker, teknisyen, mimar, mühendis, ekonomist, arkeolog, sanat tarihçisi vb.) 150 kişiye anketler yapılmıştır. Bergama'nın zaman içinde oluşan kentsel kimliğinin ortaya çıkarılması ve sürdürülebilirliği için çözüm önerileri geliştirilmiş, bu önerilerin sürdürülebilir kentsel kimlik sorunu yaşayan diğer kentlerde uygulanabilirliği tartışılmıştır. Ağıl (2019) çalışmasında, Bergama için sunulan imaj ile yabancı turistlerin algıladıkları imajı karşılaştırarak aradaki benzerlik ve farklılıkları belirlenmeyi amaçlamıştır. Destinasyonun algılanan imajının incelenmesi için 311 yabancı turistle anket yapılmıştır. Destinasyonun sunulan imajı, destinasyonun sosyal medya hesapları ve internet siteleri incelenerek ve yöneticiler ile görüşmeler yapılarak tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Bergama için karşılaştırılan iki imaj arasında farklılıkların ve benzerliklerin olduğu gözlemlenmiştir. Bu farklar Bergama'yı ziyaret eden turistlerin bölgede vakit geçirme, harcama yapma, destinasyonu başkalarına önerme, tekrar ziyaret etme gibi niyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bir diğer çalışmada Candan (2019), Dünya Miras Listesi'ne dahil olmanın bir miras alanı üzerindeki etkileri ve oluşturabileceği değişimleri ve bu değişimlerin nedenlerini Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı üzerinden araştırmayı amaçlamıştır. Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı'nın fiziksel, fonksiyonel ve sosyo-ekonomik özellikleri ile ilgili miras alanı olması, öncesi ve sonrasında toplanan veriler değerlendirilmiş, alandaki değişimler ve nedenleri araştırılmıştır. Sonrasında, ortaya konan değişimlerin uluslararası ve ulusal nedenleri ile bunların seçilen miras alanı üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Demirci (2019) ise çalışmasında, kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında yerel halkın önemini vurgulamıştır. Bergama ilçesinde yaşayan yerel halkın sahip olduğu değerleri ne kadar benimsedikleri ve bu mirasın korunmasına yönelik bakış açılarını incelemek amacıyla yerel halktan 42 kişi ile görüşmeler yapmıştır. Görüşmeler sonucunda yerel halkın kültürel miras bilinci ve kültürel mirasın korunması konusundaki düşünceleri değerlendirilerek, toplumsal kimliğin önemi vurgulanmıştır.

7. BULGULAR

Bergama ilçesinde bulunan kültürel miras varlık alanlarını ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin demografik verilerini elde etmek için cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek ve aylık hane halkı gelir bilgilerini paylaşmaları istenmiştir. Yerli ve yabancı turistlerin verdikleri bilgiler SPSS 25.0 programında yararlanılarak analiz edilmiştir. Daha sonra bu veriler frekans ve yüzde dağılımları analizi ile özetlenmiştir. Bu analizlere göre turistlerin, 330'u yerli (% 82,5), 70'i ise yabancı (% 17,5) turistlerden oluşmaktadır. Cinsiyete göre veriler incelendiğinde; turistlerinin 213'ünü (%53,2) erkeklerin, 187'sini (% 46,8) ise kadınların oluşturduğu tespit edilmiştir. Turistlerin medeni durum verilerine göre; 156'sının (% 39,0) evli, 244 (% 61,0) kişinin ise bekâr olduğu anlaşılmıştır. Yaş gruplarına göre ise, kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanları çoğunlukla 35-54 (%47,2) yaş arası turistlerin ziyaret ettiği belirlenmiştir. Turistlerin eğitim durumuna ait verileri incelendiğinde, çoğunluğun üniversite mezunu (%61,5) olduğu tespit

edilmiştir. Turistlerin çalışma durumuna ait verileri değerlendirildiğinde özel sektör çalışanlarının (% 41,8) çoğunlukta olduğu görülmüştür. Anket sonuçlarına göre, turistlerin büyük çoğunluğunun aylık hane halkı gelirlerinin 6501 TL ile 19000 TL (% 52,1) arasında olduğu anlaşılmaktadır. Yabancı turistler için hazırlanan yabancı dilindeki anketlerde para birimleri Avro ve Amerikan Doları olarak verilmiştir. Yabancı para birimlerinin Türk Lirasına dönüştürülmesinde T.C. Merkez Bankası'nın resmi internet sayfasında 2019 yılı Ağustos ayına ait döviz alış kurları kullanılmıştır (www.tcmb.gov.tr).

Tablo 1: Demografik Verilere İlişkin Bulgular

Cinsiyet	F	%	Medeni Durum	F	%
Kadın	187	46,8	Bekâr	156	39,0
Erkek	213	53,2	Evli	244	61,0
Yaş			Eğitim Durumu		
18 Yaş ve Altı	9	2,2	Ortaokul	15	3,8
18-34 Yaş Arası	139	34,8	Lise	59	14,7
35-54 Yaş Arası	189	47,2	Lisans	246	61,5
55 Yaş ve Üstü	53	15,8	Lisansüstü	80	20,0
Meslek			Aylık Hane Halkı Geliri		
Öğrenci	48	12,0	3000 Tl ve Altı	28	7,0
Emekli	57	14,1	3001-6500 Tl	120	30,0
Özel Sektör Çalışanı	167	41,8	6501-19000 Tl	208	52,1
Kamu Sektör Çalışanı	93	23,3	19001-37500 Tl	21	5,1
Esnaf ve Zanaatkar	35	8,8	37501 Tl ve Üstü	23	5,8

Tablo incelendiğinde turistlerin büyük çoğunluğunun eğitim düzeyinin yüksek olduğu, mesleki açıdan özel sektörde çalıştıkları ve yüksek gelir grubunda oldukları tespit edilmiştir. Yaş grupları değerlendirildiğinde orta yaş ve üzeri kesimin alanı ziyaret ettiği görülmektedir. Yerli ve yabancı turistlerin demografik verileri incelendikten sonra turistlerin kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzu ettikleri hizmetlerin frekans ve yüzde dağılımları analizi edilmiştir.

Tablo 2. Arzu Edilen Hizmetlere İlişkin Bulgular

İyileştirmeler	f	%
Kültürel miras varlıklarının bakımı	168	19,3
Kültürel miras varlıklarının restorasyonu	151	17,4
Rekreasyon hizmeti	103	11,8
Rehberlik hizmeti	198	22,8
Çevre düzenlemeleri ve temizlik hizmeti	114	13,1
Ulaşım hizmeti	120	13,8
Bilgilendirme hizmeti	16	1,8
Toplam	870	100

Yerli ve yabancı turistlerin ziyaret ettiği kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde çoğunlukla sağlanması arzulanan hizmet rehberlik (%22,8) hizmetidir. Bu hizmeti sırasıyla kültürel miras varlıklarının bakımı (%19,3), restorasyonu (%17,4), ulaşım (%13,8), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%13,1), rekreasyon (%11,8) ve bilgilendirme (%1,8) hizmetleri izlemektedir. Ayrıca elde edilen yerli ve yabancı turistlerin demografik verileri ile kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanlarda turistlerin arzu ettikleri hizmetler çapraz tablo analiz yöntemiyle incelenmiştir. Böylece demografik verilere ait bilgilerle turistlerin arzu ettikleri hizmetlerin dağılımı oranlanarak yorumlanmıştır.

Tablo 3. Uyuğa Göre Arzu Edilen Hizmetlerin Dağılımı

Uyruk	Bakım	Restorasyon	Rekreasyon	Rehberlik	Temizlik	Ulaşım	Bilgilendirme	Toplam
Yerli (%)	49,7	44,5	31,7	62,4	37,2	38,3	4,5	86,6
Yabancı (%)	8,3	7,6	3,8	5,9	2,1	3,1	1,0	13,4
TOPLAM (%)	57,9	52,1	35,5	68,3	39,3	41,4	5,5	100

Turistlerin yerli ve yabancı olmalarına göre kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda sağlanmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde aralarında farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Yerli turistlerin ziyaret ettiği kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde çoğunlukla yapılması arzulanan hizmet rehberlik hizmetinin (%62,4) verilmesidir. Bu hizmeti sırasıyla kültürel miras varlıklarının bakımı (%49,7), restorasyonu (%44,5), ulaşım (%38,3), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%37,2), rekreasyon (%31,7) ve bilgilendirme (%4,5) hizmetleri izlemektedir. Buna karşılık yabancı turistlerin ziyaret ettiği kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda sağlanmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde çoğunlukla arzulanan hizmet kültürel miras varlıklarının bakımındır (%8,3). Bu hizmeti sırasıyla, kültürel miras varlıklarının restorasyonu (%7,6), rehberlik (%5,9), rekreasyon (%3,8), ulaşım (%3,1), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%2,1) ve bilgilendirme (%1,0) hizmetleri izlemektedir.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Arzu Edilen Hizmetlerin Dağılımı

Cinsiyet	Bakım	Restorasyon	Rekreasyon	Rehberlik	Temizlik	Ulaşım	Bilgilendirme	Toplam
Kadın (%)	32,4	29,7	17,6	37,6	21,7	23,8	2,8	52,1
Erkek (%)	25,5	22,4	17,9	30,7	17,6	17,6	2,8	47,9
TOPLAM (%)	57,9	52,1	35,5	68,3	39,3	41,4	5,5	100

Turistlerin cinsiyetine göre kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde bir takım farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Kadın (%37,6) ve erkek (%30,7) turistlerin ziyaret ettiği kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde çoğunlukla yapılması arzulanan hizmet rehberlik hizmetinin verilmesidir. Bu hizmeti sırasıyla kültürel miras varlıklarının bakımı (%32,4 ve %25,5) ve restorasyonu (%29,7 ve 22,4) hizmetleri takip etmektedir. Ancak bu sıralamanın devamında cinsiyete göre farklılıklar gözlenmiştir. Kadın turistlerde bu sıralamayı ulaşım (%23,8), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%21,7), rekreasyon (%17,9) ve bilgilendirme (2,8) hizmetleri izlemektedir. Erkek turistlerde ise sıralama rekreasyon (%17,9), ulaşım (%17,6), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%17,6) ve bilgilendirme (%2,8) hizmetleri şeklindedir.

Tablo 5. Medeni Duruma Göre Arzu Edilen Hizmetlerin Dağılımı

Medeni Durum	Bakım	Restorasyon	Rekreasyon	Rehberlik	Temizlik	Ulaşım	Bilgilendirme	Toplam
Bekâr (%)	24,5	19,0	12,1	27,6	17,2	18,6	2,8	52,1
Evli (%)	33,4	33,1	23,4	40,7	22,1	22,8	2,8	47,9
TOPLAM (%)	57,9	52,1	35,5	68,3	39,3	41,4	5,5	100

Turistlerin medeni durumuna göre kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde çeşitli farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Bekâr (%27,6) ve evli (%40,7) turistlerin ziyaret ettiği kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde çoğunlukla yapılması arzulanan hizmet rehberlik hizmetinin verilmesidir. Bu hizmeti sırasıyla kültürel miras varlıklarının bakımı (%24,5 ve %33,4) ve restorasyonu (%19,0 ve %33,1) hizmetleri takip etmektedir. Ancak bu sıralamanın devamında medeni duruma göre farklılıklar gözlenmiştir. Bekâr turistlerde bu sıralamayı ulaşım (%18,6), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%17,2), rekreasyon (%12,1) ve bilgilendirme (2,8) hizmetleri izlemektedir. Evli turistlerde ise sıralama rekreasyon (%23,4), ulaşım (%22,8), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%22,1) ve bilgilendirme (%2,8) hizmetleri şeklindedir.

Tablo 6. Yaşa Göre Arzu Edilen Hizmetlerin Dağılımı

Yaş Grubu	Bakım	Restorasyon	Rekreasyon	Rehberlik	Temizlik	Ulaşım	Bilgilendirme	Toplam
18 yaş ve altı (%)	0,3	1,0	1,0	1,7	0,7	1,0	0,0	2,1
18-34 yaş arası (%)	22,4	18,3	11,1	26,9	13,8	15,9	1,7	36,6
35-54 yaş arası (%)	26,9	24,1	16,5	29,7	18,3	15,9	3,1	45,5
55 yaş ve üstü (%)	8,3	8,6	6,9	10,0	6,6	8,6	0,6	15,8
TOPLAM (%)	57,9	52,1	35,5	68,3	39,3	41,4	5,5	100

Turistlerin yaş gruplarına göre kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde aralarında farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Tüm yaş gruplarının kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde çoğunlukla yapılması arzulanan hizmet rehberlik hizmetinin verilmesidir (%1,7, %26,9, %29,7, %10,0). 18 yaş ve altında bu sıralama kültürel miras varlıklarının restorasyonu (%1,0), rekreasyon (%1,0), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%0,7), kültürel miras varlıklarının bakımı (%0,3) ve bilgilendirme (%0,0) hizmetleri şeklindedir. 18 ve 34 yaş arasında ise bu sıralamayı kültürel miras varlıklarının bakımı (%22,4), restorasyonu (%18,3), ulaşım (%15,9), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%13,8), rekreasyon (%11,1) ve bilgilendirme (%1,7) hizmetleri izlemektedir. 35 ve 54 yaş arasında ise bu sıralama kültürel miras varlıklarının bakımı (%26,9), restorasyonu (%24,1), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%18,3), rekreasyon (%16,5), ulaşım (%15,9) ve bilgilendirme (%3,1) hizmetleri olarak devam etmektedir. 55 yaş ve üstünde ise sıralamayı kültürel miras varlıklarının restorasyonu (%8,6), ulaşım (%8,6), kültürel miras varlıklarının bakımı (%8,3), rekreasyon (%6,9), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%6,6) ve bilgilendirme (%0,6) hizmetleri izlemektedir.

Tablo 7. Eğitime Göre Arzu Edilen Hizmetlerin Dağılımı

Eğitim	Bakım	Restorasyon	Rekreasyon	Rehberlik	Temizlik	Ulaşım	Bilgilendirme	Toplam
Ortaokul (%)	1,3	2,1	0,6	1,7	1,3	1,7	0,0	3,1
Lise (%)	6,2	6,2	4,5	9,3	5,9	6,2	0,3	13,8
Lisans (%)	35,5	31,0	21,0	40,3	23,1	25,5	4,5	61,0
Lisansüstü (%)	14,8	12,8	9,3	16,9	9,0	7,9	0,7	22,1
TOPLAM (%)	57,9	52,1	35,5	68,3	39,3	41,4	5,5	100

Turistlerin eğitim durumlarına göre kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde aralarında farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Sadece ortaokul eğitimi almış olan turistlerin kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde çoğunlukla yapılması arzulanan hizmet kültürel miras varlıklarının restorasyonudur (%2,1). Bu hizmeti sırasıyla rehberlik (%1,7), ulaşım (%1,7), kültürel miras varlıklarının bakımı (%1,3), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%1,3), rekreasyon (%0,6) ve bilgilendirme (%0,0) hizmetleri izlemektedir. Diğer eğitim gruplarında ise çoğunlukla sağlanması arzulanan hizmet rehberlik hizmetinin verilmesidir (%9,3; %40,3; %16,9). Lise eğitimi almış olan turistlerde bu sıralama kültürel miras varlıklarının bakımı (%6,2), restorasyonu (%6,2), ulaşım (%6,2), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%5,9), rekreasyon (%4,5) ve bilgilendirme (%0,3) hizmetleri takip etmektedir. Lisans eğitimi almış olan turistlerde bu sıralama kültürel miras varlıklarının bakımı (%35,5), restorasyonu (%31,0), ulaşım (%25,5), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%23,1), rekreasyon (%21,0) ve bilgilendirme (%4,5) hizmetleri takip etmektedir. Lisansüstü eğitimi almış olan turistlerde bu sıralama kültürel miras varlıklarının bakımı (%14,8), restorasyonu (%12,8), rekreasyon (%9,3), ulaşım (%25,5), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%9,0) ve bilgilendirme (%0,7) hizmetleri takip etmektedir.

Tablo 8. Çalışma Durumuna Göre Arzu Edilen Hizmetlerin Dağılımı

Çalışma Durumu	Bakım	Restorasyon	Rekreasyon	Rehberlik	Temizlik	Ulaşım	Bilgilendirme	Toplam
Çalışmıyor (%)	4,8	3,4	3,8	7,2	4,1	4,5	0,3	9,3
Emekli (%)	7,6	6,6	5,5	10,7	6,6	10,0	0,3	14,5
Özel sektör (%)	24,5	24,8	15,9	27,6	14,5	14,8	1,7	43,1
Kamu sektörü (%)	14,5	12,8	7,9	18,3	9,3	7,6	2,1	24,1
Esnaf ve Zanaatkâr (%)	6,6	4,5	2,4	4,5	4,8	4,5	1,0	9,0
TOPLAM (%)	57,9	52,1	35,5	68,3	39,3	41,4	5,5	100

Turistlerin çalışma durumlarına göre kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda verilmesini arzuladıkları hizmetler incelendiğinde aralarında farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Esnaf ve zanaatkârlar dışında diğer tüm gruplara ait turistlerin kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda sağlanmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde çoğunlukla arzulanan hizmet rehberlik hizmetinin verilmesidir (%7,2; %10,7; %27,6; %18,3). Bu hizmeti çalışmayan grupta sırasıyla kültürel miras varlıklarının bakımı (%4,8), ulaşım (%4,5), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%4,1), rekreasyon (%3,8), restorasyon (%3,4), bilgilendirme (%0,3) hizmetleri izlemektedir. Emekli grupta ise bu sıralama ulaşım (%10,0), kültürel miras varlıklarının bakımı (%7,6), restorasyonu (%6,6), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%6,6), rekreasyon (%5,5) ve

bilgilendirme (%0,3) hizmetleri olarak devam etmektedir. Özel sektör grubunda ise sıralama kültürel miras varlıklarının restorasyonu (%24,8), bakımı (%24,5), rekreasyon (%15,9), ulaşım (%14,8), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%14,5) ve bilgilendirme (%1,7) hizmetleri takip etmektedir. Kamu sektörü grubunda ise sıralama kültürel miras varlıklarının bakımı (%14,5), restorasyonu (%12,8), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%9,3), rekreasyon (%7,9), ulaşım (%7,6) ve bilgilendirme (%2,1) hizmetleri şeklinde devam etmektedir. Buna karşılık esnaf ve zanaatkarların kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde çoğunlukla sağlanması arzulanan hizmet kültürel miras varlıklarının bakımındır (%6,6). Bu hizmeti sırasıyla çevre düzenlemeleri ve temizlik (%4,8), kültürel miras varlıklarının restorasyonu (%4,5), rehberlik (%4,5), ulaşım (%4,5), rekreasyon (%2,4) ve bilgilendirme (%1,0) hizmetleri izlemektedir.

Tablo 9. Aylık Hane Halkı Gelirine Göre Arzu Edilen Hizmetlerin Dağılımı

Aylık Hane Halkı Geliri	Bakım	Restorasyon	Rekreasyon	Rehberlik	Temizlik	Ulaşım	Bilgilendirme	Toplam
3000 TL ve altı (%)	3,1	2,1	1,4	4,5	2,8	4,1	0,0	6,6
3001-6500 TL (%)	19,0	16,2	11,7	21,4	13,1	12,8	2,8	31,1
6501-19000 TL (%)	29,6	27,6	18,9	38,9	22,4	22,4	1,7	52,1
19001-37500 TL (%)	2,4	2,1	1,7	1,0	1,0	0,7	0,3	4,2
37501 TL ve üstü (%)	3,8	4,1	1,7	2,4	0,0	0,7	0,7	6,2
TOPLAM (%)	57,9	52,1	35,5	68,3	39,3	41,4	5,56,2	100

Turistlerin aylık hane halkı gelirlerine göre kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda sağlanmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde aralarında farklılıklar olduğu gözlenmiştir. 3000 TL ve altı aylık hane halkı geliri olan turistlerin kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmet çoğunlukla rehberlik hizmetinin verilmesidir (%4,5). Bu hizmeti sırasıyla ulaşım (%4,1), kültürel miras varlıklarının bakımı (%3,1), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%2,8), restorasyon (%2,1), rekreasyon (%2,1), bilgilendirme (%0,0) hizmetleri izlemektedir. 3000-6500 TL ve altı aylık hane halkı geliri olan turistlerin kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmet çoğunlukla rehberlik hizmetinin verilmesidir (%21,4). Bu hizmeti sırasıyla kültürel miras varlıklarının bakımı (%19,0), restorasyonu (%16,2), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%13,1), ulaşım (%12,8), rekreasyon (%11,7) ve bilgilendirme (%2,8) hizmetleri izlemektedir. 6501-19000 TL ve altı aylık hane halkı geliri olan turistlerin kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda verilmesini arzuladıkları hizmet çoğunlukla rehberlik hizmetinin verilmesidir (%38,9). Bu hizmeti sırasıyla kültürel miras varlıklarının bakımı (%29,6), restorasyonu (%27,6), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%22,4), ulaşım (%22,4), rekreasyon (%18,9) ve bilgilendirme (%1,7) hizmetleri takip etmektedir. 19001-37500 TL ve altı aylık hane halkı geliri olan turistlerin kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda yapılmasını arzuladıkları hizmet çoğunlukla kültürel miras varlıklarının bakımındır (%2,4). Bu hizmeti sırasıyla kültürel miras varlıklarının restorasyonu (%2,1), rekreasyon (%1,7), rehberlik (%1,0), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%1,0), ulaşım (%0,7), ve bilgilendirme (%0,7) hizmetleri izlemektedir. 37500 TL ve üstü altı aylık hane halkı geliri olan turistlerin kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda sağlanmasını arzuladıkları hizmetler incelendiğinde çoğunlukla yapılması arzulanan hizmet kültürel miras varlıklarının restorasyonudur (%4,1). Bu hizmeti sırasıyla kültürel miras varlıklarının bakımı (%3,8), rehberlik (%2,4), rekreasyon (%1,7), ulaşım (%0,7) bilgilendirme (%0,7), çevre düzenlemeleri ve temizlik (%0,0) hizmetleri izlemektedir. Bulguların sonucuna göre yapılması en çok arzu edilen hizmet rehberlik hizmetidir. Bu hizmeti

sırasıyla tarihi alanların bakımı, restorasyonu, ulaşım, çevre düzenlemeleri ve temizlik, rekreasyon ve bilgilendirme hizmetleri izlemiştir.

8. SONUÇ

Kültürel miras varlıkları ile turizm arasındaki ilişki iki yönlüdür. Bu ilişkinin doğası gereği ortaya çıkan turistik ürün ise kültürel miras turizmi kapsamında değerlendirilmektedir. Kültürel miras varlıkları turizmin kaynağını oluşturarak turizme etki ederken, turizmde kültürel miras varlıklarının araştırılması, keşfedilmesi, tanıtılması, sunulması, korunması ve yönetimi ile kültürel miras varlıklarına etki etmektedir. Bu güçlü ilişkinin sonucunda kültürel miras varlıklarının turizm amaçlı kullanımı ve turistik ürün olarak turistlerin hizmetine sunulması doğal bir sonuçtur. Bunun yanında toplumların kültürel ve sosyal köklerini ifade eden kültürel miras varlıkları toplumların kökeninin ve gelişiminin anlaşılması ve gelecekteki kuşaklara aktarılması bakımından son derece önemlidir. Günlük yaşam kalitesini zenginleştiren eğitim ve keyif kaynakları haline gelen kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanlar turistler açısından doğal bir çekim merkezine dönüşmesi kaçınılmazdır. Çünkü, turistler kültürel miras varlıkları ziyaretleri sonucunda kültürel bilgilerini artırmayı, öğrenmeyi, keşfetmeyi ve çeşitli deneyimler elde etmeyi istemektedirler. Kültürel miras varlıklarının turizm amaçlı kullanımı ve turistik ürün haline gelmesi sonucu turistlerin kültürel ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanması amacıyla kültürel miras varlıklarının ziyaretlere uygun hale getirilmesi ve değişimler geçirmesi söz konusu olmaktadır.

Kültürel miras varlıklarını görmek, öğrenmek ve çeşitli deneyimlere sahip olmak amacıyla yapılan seyahatler sonucu ortaya çıkan kültürel miras turizminin en önemli çıktılarında biri ürün olarak sunulan kültürel miras varlıklarını ziyaret eden turistlerin hizmetleri değerlendirmeleridir. Kültürel miras varlıklarını ziyaret eden turistlerin aldığı hizmetleri değerlendirmesi ve turistlerin arzu ettikleri hizmetlerin tespit edilmesi kültürel miras varlıklarının çekiciliğini artırmaktadır. Kültürel miras turizminin görevleri arasında olan turistlerin kültürel ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanması için kültürel miras varlıklarını ziyaret eden turistlerin verilmesini istedikleri hizmetlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu görüşle, çalışmada Bergama ilçesinde bulunan kültürel miras varlıklarını tanıtmak ve bu varlıkları ziyaret eden turistlerin ziyaret ettiği kültürel miras varlıklarının bulunduğu alanda sağlanmasını arzuladıkları hizmetleri tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde Bergama ilçesinde bulunan kültürel miras varlıklarını ziyaret eden turistlerin arzu ettiği hizmetler incelendiğinde çoğunlukla rehberlik hizmetinin verilmesi olduğu tespit edilmiştir. Bu hizmeti sırasıyla kültürel miras varlıklarının bakımı, restorasyonu, ulaşım, çevre düzenlemeleri ve temizlik, rekreasyon ve bilgilendirme hizmetleri izlemektedir. Turistlerin yerli ve yabancı olmasına veya demografik verilerine göre bu sıralamada farklılıklar olsa da, arzu edilen hizmetler kümülatif olarak genel sonucu değiştirmemektedir.

Kültürel miras varlıklarının bir ürün olarak sunulması sonucu gelişen kültürel miras turizmi öncelikle kültürel miras varlıklarının korunması, saklanması ve gelecek nesillere aktarılmasında büyük rol oynamaktadır. Çünkü gelecek nesillerinde kültürel miras varlıklarından faydalanmaya ve kültürel miras varlıklarını görmeye ve öğrenmeye hakkı vardır. Ayrıca bu hak, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde belirtilen "kültürel yaşama katılım hakkının" kapsamında bulunan bir haktır. Kültürel miras varlıklarının bir çekim merkezi olmalarının yanında korunması, saklanması ve gelecek nesillere aktarılmasında kültürel miras varlıklarını ziyaret eden turistlerin alana ait arzu ettikleri hizmetlerin tespit edilip bu isteklerin yerine getirilmesi ile kültürel miras varlıklarının korunması ve saklanması ihtiyaçları bir nebze de olsa yerine getirilmiş olur. Özellikle turistlerin arzu ettikleri hizmetler arasında olan kültürel miras varlıklarının bakımı, kültürel miras varlıklarının restorasyonu, çevre düzenlemeleri ve temizlik hizmetleri bu ihtiyaçların varlığını

ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde kültürel miras varlıklarının turizm amaçlı kullanımı sonucu ortaya çıkan kültürel miras turizminin üç önemli misyonu bulunmaktadır. Bu misyonlardan birincisi, kültürel miras varlıklarının keşfedilmesi ve tanıtılması; ikincisi turistler açısından kültürel miras varlıklarında verilmesi arzulan hizmetlerin sağlanması ve son olarak da kültürel miras varlıklarının korunması, saklanması ve gelecek nesillere aktarılmasıdır. Kültürel miras turizminin ve kültürel miras varlıklarının önemini vurgulandığı, turizm ve kültürel miras varlıkları arasındaki iki yönlü ilişki sonucunda ortaya çıkan ürüne ait turistler açısından arzulan hizmetlerin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın turizm literatürüne ve sektörüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağıl, Ö. G. (2019). Sunulan ve Algılanan Destinasyon İmajı: Bergama Örneğinde Bir Araştırma. (*Yüksek Lisans Tezi*) İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.
- Aslan, Z. ve Ardemagni, M. (2006). *Introducing Young People to the Protection of Heritage Sites and Historic Cites: A Practical Guide for School Teachers in the Arab Region*. Amman: UNESCO Amman Office.
- Asatekin, G. (2004). *Kültür ve Doğal Varlıklarımız; Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız?* Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Ataberk, E. (2011). Bergama Turizminde Yaşanan Sorunlara Turizm Coğrafyası Yaklaşımıyla Çözüm Arayışları, *Uluslararası Bergama Sempozyumu*, Bergama, İzmir, 592-604.
- Baykal, F., Emekli, G., Atabek, E. ve Şüdaş, İ. (2013). *Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımıyla Dikili ve Bergama'yı Bütünleştirme Potansiyeli*. Bergama: Bergama Belediyesi Kültür Yayınları.
- Can, M. (2009). *Kültürel Miras ve Müzecilik*. [Elektronik versiyon]. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Candan, A. (2019). Assessment of Changes in World Heritage Sites: The Case of 'Pergamon And Its Multi-Layered Cultural Landscape' (*Yüksek Lisans Tezi*). Ankara: Middle East Technical University Master of Science in Conservation of Cultural Heritage in Architecture Department.
- Dedehayır, H. (2008). Somut Olmayan Kültürel Mirası Korumak ve Yaşatmak: Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik, *Tarihi Kentler Birliği Dergisi*, 16: 18-25.
- Demirci, G. (2019). Kültürel Mirasın Aktarılmasında ve Korunmasında Yerel Toplumun Etkisi: Bergama Örneği. (*Yüksek Lisans Tezi*). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı.
- Doğaner, M. S. (2010). Kültürel Miras Turizmine Giriş, Ders Notu: İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Emekli, G. (2001). *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*. [Elektronik versiyon]. Bergama: Bergama Belediyesi Kültür Yayınları.
- Emekli, G., (2003). Kültür Mirasının Kültürel Turizm Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi, *Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu*, İzmir, 43-49.
- Eriş, E. (2003). *Bergama Tarihinde İnanç Coğrafyası*. [Elektronik versiyon]. Bergama: Bergama Kültür ve Sanat Vakfı.
- Erköse, G. P. (2010). Improving Cultural Tourism in Bergama: An Analysis of the Potential for New Cultural Tourism Products in Bergama including a Cultural Route between Mytilene and Bergama. (*Yüksek Lisans Tezi*). İstanbul: Koç University Arts in Anatolian Civilizations and Cultural Heritage Management.
- Güngör, Y. (2005). Bergama Krallık Kültü. [Elektronik versiyon]. Bergama: Bergama Kültür ve Sanat Vakfı.

Kültürel Mirasın Turizm Amaçlı Kullanımı: Bergama İlçesi Örneği

- Gündüz, Y. (2016). Kültürel Miras Açısından İnanç Turizmi: Türkiye Örneği. (*Yüksek Lisans Tezi*). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi Anabilim Dalı.
- Gülhan, D. (2016). Sürdürülebilir Kent ve Kentsel Kimlik Örnekler: Birgi ve Bergama. (*Doktora Tezi*). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Çevre Ana Bilim Dalı.
- <https://www.bergama.bel.tr/> [Erişim Tarihi: 20.02.2020].
- <https://www.bergama.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 20.02.2020].
- <https://kvmgm.ktb.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 18.12.2019].
- https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/201908/Aug_tr.html [Erişim Tarihi: 15.03.2020].
- <https://www.unesco.org.tr/> [Erişim Tarihi: 18.02.2018].
- Hancı, İ. H. (2005). Yılan Hikayesi, *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 14 (8): 6-9.
- Koç, Z. (2008). *Taşınmaz Kültür Varlıkları ile İlgili Temel Kavramlar*. İçinde Taşınmaz Kültürel Miras Yönetimi ve Mali Teşvikler. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Korumaz, S.A.G. (2015). Kültürel Miras Yönetiminde Karar Destek Sistemlerinin Kullanımına Yönelik Bir Model Önerisi. (*Doktora Tezi*). Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı.
- Kuşkonmaz, Ş. M. (2016). Bergama'da İki Bin Yıllık Bir Hastane ve Bir Hekim: Asklepion ve Galen, *Konuralp Tıp Dergisi*, 8 (2): 147-150.
- McKercher, B. ve Cros, H. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*. New York: The Haworth Hospitality Press.
- McNulty, R. ve Koff, R. (2014) Cultural heritage tourism. Washington, DC: Partners for Livable Communities.
- Nuryanti, W. (1996). Heritage and Postmodern Tourism, *Annals of Tourism Research*, 23 (2): 249-260.
- Sigala, M. ve Leslie, D. (2005). *International Cultural Tourism: Managemet, Implications and Cases*. Oxford: Elsevier Butterworth Heinemann.
- Türker, N. ve Yaşar, Z. (2019). Batı Karadeniz Bölümü Antik Kentlerinin Kültürel Miras Turizmi Açısından Değerlendirilmesi, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (1), 1-26.
- Toskay, T. (1989). *Turizm: Turizm Olayların Genel Yaklaşım*. İstanbul: Ders Yayınları.

Resim 1. Bergama Tiyatrosu

Resim 2. Bergama Kütüphanesi Kalıntıları

Resim 3. Zeus Sunağı Kalıntıları

Resim 4. Trajan Tapınağı Kalıntıları

Resim 5. Athena Kutsal Mahalli

Resim 6. Demeter Tapınağı Kalıntıları

Resim 7. Yukarı Gymnasyum Kalıntıları

Resim 8. Kral Sarayları Kalıntıları

Resim 9. Heroon Kültü

Resim 10. 3500 Kişilik Tiyatro

Resim 11. Asklepion Kutsal Yol

Resim 12. Kutsal Çeşme

Resim 13. Uyku Odaları

Resim 14. Tünel

Resim 15. Yılanlı Sütun

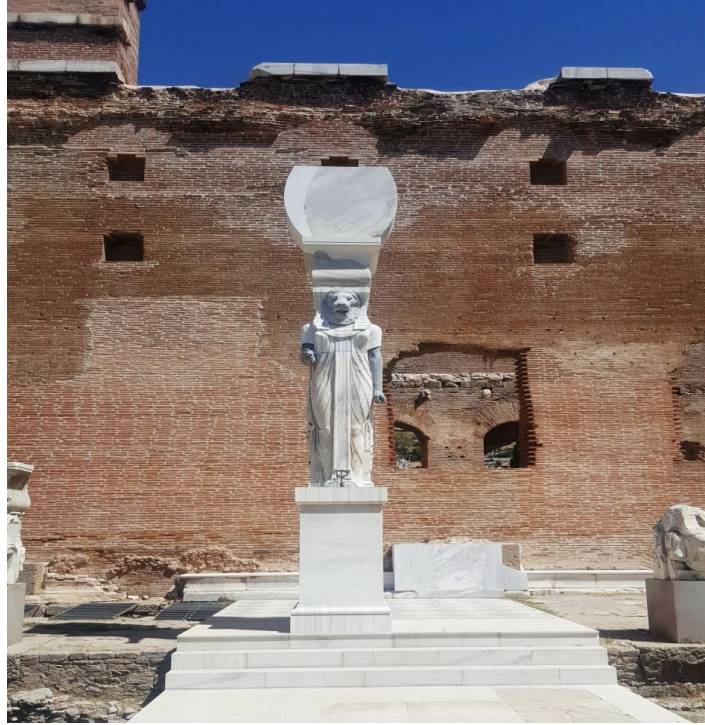
Resim 16. Kızılavlu

Resim 17. Kızılavlu

Resim 18. Kızılavlu

Resim 19. Kızılavlu'daki Mısır Tanrıçası Sekhmet

Resim 20. Bergama Müzesi (müze.gov.tr)